

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 20

Засновано у 2015 році

Рівне – 2024

Інноватика у вихованні. Випуск 20. 2024.

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип.20. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.: О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, К. М. Павелків, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. 215 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Павелків Катерина Миколаївна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, в. о. ректора Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габілітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Іжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Грицай Н. Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобілянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Інноватика у вихованні. Випуск 20. 2024.

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Pelekh Yurii, доктор габлітований, професор, професор педагогічного факультету Жешувського університету (Республіка Польща);

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габлітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вігелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габлітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Sirojć Zdzisław (Сіроїць Здзіслав), доктор габлітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Бричок С. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International:
<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 11 від 31 жовтня 2024 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

ЗМІСТ

Павелків К., Петренко О. Формування іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти у структурі професійної підготовки в умовах університету: реалії сьогодення.....	5
Безкоровайна О. Полікультурне виховання дітей різних вікових груп: теоретичні засади.....	17
Романишина Н. Інтерпретаційна модель детективу (за програмою з літератури Нової української школи).....	25
Баліка Л., Філоненко Р. Педагогічна бібліотерапія у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.....	36
Ваколюк А., Бричок С. Інтеграція ігрових та анімаційних технологій у систему дистанційного навчання молодших школярів.....	45
Джеджера К. Підготовка майбутніх вихователів до професійного педагогічного спілкування: особливості реалізації у вищій школі.....	56
Мишкарьова С. Текстові задачі як засіб формування у здобувачів початкової освіти знань про безпечну поведінку на уроках математики.....	67
Нелін Є. Педагогічний потенціал селф-психології.....	79
Нечипорук Л. Особливості соціалізації підлітків в умовах воєнного стану в Україні.....	89
Павелків О., Бондарев О. Математична компетентність майбутнього вчителя математики: теоретичний аналіз.....	96
Ostapchuk M., Romaniuk S. Monitoring musical development of children of the third year of life, taking into account holistic thinking.....	106
Сембрат С., Троценко В., Хадико О. Організація освітньої технології формування у підлітків позитивної мотивації до занять фізичною культурою.....	120
Снітовська О. Університетська освіта в історіографії української педагогічної компаративістики: країнознавчий вектор.....	129
Стельмашук Ж., Сілкова Е. Критерії та рівні сформованості емоційно-етичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи....	140
Ціпан Т. Педагогічний потенціал навчальної дисципліни «Превентивна освіта і виховання в початковій школі» у професійному становленні майбутніх бакалаврів початкової освіти.....	147
Чепурка О. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх бакалаврів фізичної терапії: європейський вимір.....	156
Юрчук О., Юрчук О. Соціальна реабілітація дітей старшого дошкільного віку із психофізичними порушеннями засобами фізичної культури.....	168
Янцур Л. Створення старшими дошкільниками художнього образу в образотворчій діяльності.....	180
Доробки молодих науковців	
Анненкова Н. Вплив конкурсів на розвиток кар'єри скрипаля.....	190
Лелюх С. Духовна освіта в Чеській та Німецькій спільнотах Волині у XIX – на початку XX століття.....	198

Романишина Наталя

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української та зарубіжної літератури
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0001-3512-4703,
e-mail:kul@rshu.edu.ua

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА МОДЕЛЬ ДЕТЕКТИВУ (ЗА ПРОГРАМОЮ З ЛІТЕРАТУРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ)

Анотація. Інтерпретаційна модель детективу Галини Вдовиченко «36 і 6 котів-детективів» (вивчається за програмою з української літератури М. Чумарної, Н. Пастушенко у 5 класі НУШ) базується на визначенні жанротвірних ознак детективу, повісті, байки, казки; поєднанні теоретичних висновків та практики літературознавчого аналізу. Новий у програмі художній твір інтерпретується із залученням актуальних знань, умінь, ставлень, які належать до цілої низки навчальних предметів (українська мова, зарубіжна література, біологія і екологія, економіка, фінансова грамотність, історія), учні набувають умінь аргументувати міркування щодо прочитаного, наводячи приклади з різних спеціальностей, сфер життя.

Обґрунтовано, що читання й інтерпретація детективів не лише сприяє усвідомленню універсальних цінностей, на яких побудовані суспільні закони й норми, важливі для розуміння й застосування типових формально-логічних елементів (гіпотези, версії, докази); є можливістю працювати над оприлюдненим у Національному звіті результатів PISA-2022 з читання зауваженням щодо нерозвиненості здібностей наших школярів аналізувати, систематизувати факти, формувати логічні висновки.

Попри дидактико-методичний потенціал сучасної програми, твір не сприяє розумінню здобувачами освіти концепції жанру детективу: пропозиція авторів читати твір скорочено, проблеми доступності для прочитання повністю, *відповідності віку читачів-п'ятикласників*; інформаційної надлишковості, дублювання уривків у програмах початкової та базової школи; понятійної неузгодженості у змісті літературознавчих термінів; непродуманість системи запитань і завдань у шкільному підручнику; критичні зауваження щодо естетичної якості детективної повісті Г. Вдовиченко «36 і 6 котів-детективів». Тож мають рацію аналітики чинних модельних програм з української літератури (І. Пасько, А. Загідулліна та ін.) щодо формального характеру реформи літературної освіти.

Практичне застосування змісту статті: розроблення інноваційного навчально-методичного й літературознавчого забезпечення для систематизації навчання української літератури, організації, спрямованої на досягнення визначених, зокрема у чинному Держстандарті базової середньої освіти, результатів діяльності, загальних умінь здобувачів «сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в художніх текстах різних жанрів», охоплюючи пояснення зауваг фахівців щодо невідповідності програмового твору критеріям мистецької та естетичної досконалості.

Ключові слова: «36 і 6 котів-детективів» Галини Вдовиченко, модельна програма з української літератури, інтерпретація, детективна повість, жанротвірні ознаки.

Постановка проблеми. Ключовим елементом упровадження освітньої реформи у базову школу є навчання за модельними програмами, розробленими з урахуванням визначених у Держстандарті 2020 року нових підходів до змісту та викладання шкільних дисциплін, для підготовки випускників – активних, відповідальних, підприємливих, творчих, свідомих власної національної та культурної ідентичності. Адаптаційний цикл літературної освіти забезпечено низкою авторських навчальних програм, зокрема української літератури як самоцінної дисципліни, так і інтегрованих, з-поміж яких вирізняється «Українська література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти» (Чумарна, Пастушенко, 2021). Програма відповідає концептуальним засадам реформування середньої школи: базується на цінностях; відображає інтегрований підхід до освіти, оригінальна за текстовими позиціями, враховує сучасні дослідження навчальних потреб учнів – доповненатворами, які відображають життя та проблеми підлітків, сучасність. Нововведені малодосліджені твори «сучасної молодіжної літератури», як-от «детективні пригоди» Г. Вдовиченко «36 і 6 котів-детективів», потребують інноваційного навчально-методичного й літературознавчого забезпечення задля сприяння моделюванню вчителями ефективних навчальних програм, планів-конспектів уроків для систематизації навчання української літератури, організації спрямованої на досягнення визначених освітніх результатів діяльності учнів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Особливості сучасної української художньої літератури для дітей та молоді – об'єкт наукової рефлексії авторів докторських дисертацій М. Варданян, Т. Качак, В. Кизиловой та ін. Повість «36 і 6 котів-детективів» Г. Вдовиченко відповідає загальним тенденціям розвитку письменства для дітей: урахує психологічні особливості підлітків, цікаві їм теми, написана прозою; вдало поєднує реальне та фантастичне, жанрові форми повісті, казки, байки в межах одного тексту; актуалізує комунікаційний процес «автор – текст – читач»; виконує естетичну, пізнавальну, інформаційну, освітню, виховну та інші функції; мотивує читання для задоволення.

Нечисленними є літературознавчі оцінки сиквелу про 36 і 6 котів. Як «гарну повістинуку для дітей» охарактеризувала книжку «36 і 6 котів-детективів» В. Агеєва (Агеєва, 2015). Критичні зауваги висловив О. Ковальчук у статті «Котяча креативність намагається заповнити душевну пустку миготінням строкатої фігні», в якій відзначив «графоманію», «схематичність», «вимученість» книги, відданість авторки радянським кліше (Ковальчук, 2018). Іноді саме тиск оцінок авторитетних науковців заважає здобувачам, застосовуючи навички критичного мислення, сформувані власне враження про твір чи творчість письменника. Антиномічні твердження, розгорнута дискусія зазвичай посилює читачький інтерес, може застосовуватися як освітній інструмент організації проблемного навчання.

Конкретизація змісту теми й очікуваних результатів навчання учнів у розробках уроків на сайтах для вчителів (Т. Бутурлим, О. Брік, А. Грачової, І. Кудряшової, Т. Литвинової, Л. Никоряк, О. Самойлової та ін.) – переважно набір «напрацьованих» способів навчальної діяльності, форм візуалізації, здебільшого комп'ютерні презентації; літературних завдань, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів, інтерактивну взаємодію; запитань і завдань для тематичного оцінювання, тестів на знання змісту твору, читацьку присутність та уважність.

Мета статті – запропонувати інтерпретаційну модель програмового детективу Галини Вдовиченко «36 і 6 котів-детективів» на основі визначення жанротвірних ознак детективу, повісті, байки, казки; поєднання теоретичних висновків та практики літературознавчого аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розширена функціональність нововведених до шкільної програми творів сучасних авторів, зокрема, детективної повісті Г. Вдовиченко «36 і 6 котів-детективів» сприяє упровадженню у навчання інтегрованого комплексного підходу, формуванню предметних компетентностей і загальних умінь. М. Чумарна, Н. Пастушенко пропонують вивчати твір із акцентом на виховному компоненті: вчитися «захистити себе, друзів, проявляти повагу, взаєморозуміння у стосунках, бути кмітливим у прийнятті рішень» (Чумарна, Пастушенко, 2021) тощо. Виразною є функція самоствердження, змістотворчу роль у книгах виконує леймотивний каламбур: коти «/.../ безпородні. Та не безпорадні» (Вдовиченко, 2015). В. Агеєва іронізує щодо зв'язку сюжету повісті з поточними політичними подіями: «І ще можна назвати розповіддю про котячу самопоміч» (Агеєва, 2015). Інформаційну функцію твору коментує Галина Вдовиченко, згадуючи умисне «ввертання» в оповідь нових слів, «скажімо, гідрофобія», щоб слухач-онук запам'ятав (Вдовиченко, 2015), однак «просто нанизування /.../ щось, типу, модне для, типу, актуального моменту: реп, тату-салон, батл, дирксталкер Шерлока /.../» (Ковальчук, 2018) є ознакою непродуманості зв'язку мотивів сюжету, відповідно дотворчого задуму.

Текст розглядається в межах розділу «Жива казка природи», аналізується в аспекті пояснення «спорідненості світу людини зі світом тварин», сприяє

підготовці випускника, здатного до цивілізованої взаємодії з природою, інноваційної діяльності за принципами сталого розвитку.

Глузливо-критичне визначення жанру «36 і 6 котів-детективів» – «бізнес-казочка», в якій письменниця скеровує юних читачів до «няшної комерції», «впарювання» чогось непотрібного, але «артистично» (Ковальчук, 2018). Справді, одна з ліній повістєвого сюжету – розповідь про занепад та розвиток бізнесу племінника пані Крепової Стаса, завдяки креативній економічній поведінці Котів (ідеї для збільшення трафіку до кафе, зокрема танці на веранді; увага не лише до атмосфери, а й до обстави – прикрашання стін «наївною котячою графікою»; презентація для гостей і телевізійників картин «наївного котячого мистецтва»). Обговорення епізодів оцінки «вусато-хвостатими» героями відповідності стану господарської бази розміщеної в «маленькій квартирі»; різних способів «заробітку на життя»; управлінських методів лідерів Кутузова, Голоти, Бубуляка (Вдовиченко, 2018) закладають основи економічної компетентності школярів (готовність долати економічні виклики, бути мобільними, конкурентоспроможними в сучасних ринкових відносинах); первинної професіоналізації (розповіді про затребувані професії Pr-менеджера, копірайтера, фахівця з маркетингу). Рядок із репудля заробітку «улюбленою справою» kota Сірого «Практика покаже, чому пісня» (Вдовиченко, 2018) – привід подискутувати, чи варто «понижувати» високий статус мистецтва до заклику, посилу, реклами? Учитель наведе приклади творчої реклами: вірш Сергія Жадана та його знімання у рекламі ресторану McDonalds, в якій «є смачний пиріг, пам'ять, любов і ніжність», за мільйон гривень гонорару; розповідь про заробітки своїм обличчям, текстами для реклами Ернеста Гемінгвея, Салмана Рушді, Френсіса Скотта Фіцджеральда та ін.; одним із «літературних» результатів було відточення майстерності стислого й виразного письма. До речі, п'ятикласникам пропонується виконати вид навчальної діяльності: створення реклами книги «36 і 6 котів-детективів» (Чумарна, Пастушенко, 2021).

Аналізований текст Галини Вдовиченко порівнюють із серіями детективних книжок про розслідувачів італійського та польських дитячих письменників: «це точно не рівень Агати Містері Стіва Стівенсона чи детектива Ниточки (Нишпорки, Позитивки) Гжегожа Касдепке, і вже точно не детектив Носик Мар'яна Орлоня», зауважують «адресування» історії про викрадення восьми липових дощечок оповіданню «Шість Наполеонів» Артура Конан Дойля (Ковальчук, 2018). Знайомство із детективним персонажем *Шерлоком* Голмсом та класичними бестселерами в жанрі детективу передбаченев межах чинної програми із зарубіжної літератури (Ніколенко, 2024) у 7 класі. Уривки з детективної історії Г. Вдовиченко, включаючи «Таємницю восьми дощечок», читають у початковій школі в курсах літературного читання, української мови та читання (розробки поурочних планів, сценаріїв Л. Никоряк, Л. Рябої, О. Самойлової). Отже, має місце звичасний спосіб структурування й презентації програмового матеріалу,

замість уникнення інформаційної надлишковості змісту шляхом тематичної інтеграції, системного викладу знань у міжпредметних взаємозв'язках.

Міжпредметне коло проблем, до яких учні можуть застосувати «літературні» знання повісті «36 і 6 котів-детективів» включає українську мову; на думку М. Чумарної, Н. Пастушенко, ці два шкільні предмети «невіддільні». Оскільки учням-читачам пропонується звернути увагу на «цікаві вислови та кумедні ситуації» у тексті (Чумарна, 2022), переваги якого бачать в тому, що це «весела історія» (І. Гищук), «кумедна оповідь» (А. Музиченко), «здатна звеселити кожного» (К. Холод), учитель зверне увагу на мовленнєві засоби реалізації гумору, гру слів, каламбур, двозначність, омонімію лексичних одиниць. Зокрема, Г. Вдовиченко, використовуючи різні значення одного і того ж слова або двох слів, що подібно звучать, розкриває їх асоціативний потенціал: «були флокси, стали пlockси», «рідкісна рідкість», «невдахи вже мають дах», «тільки не Котовасія /.../ серед нас немає жодного Васьки» (Вдовиченко, 2018).

Ключовим завданням навчання української літератури для адаптаційного циклу є формування в учнів мотивації до читання, осягнення специфіки мистецтва слова, досягнення визначеного чинним Державним стандартом базової середньої освіти результату – «сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в художніх текстах різних жанрів» (Чумарна, Пастушенко, 2021). Із відгуків на дитячі книжки про 36 і 6 котів дізнаємося, що вони зацікавлюють, суперпопулярні, читаються легко і швидко. Наскільки текст адаптований до молодшого підліткового віку п'ятикласників? З одного боку, книжка маркована видавцями «для дітей молодшого віку»; з іншого – текст рясніє «милимирадіанізмами» (згадки детективної комедії «Шукайте жінку» (1982), мюзиклу «Солом'яний капелюшок» (1975) – пісня «про Іветту-Лізетту», мультфільму про Чебурашку (1969) – будівництво «Будиночку друзів»); апелює до «французьких детективів (ніби діти знають, хто такий Ліно Вентура, Жан-Поль Бельмондо та Ален Делон)», хіта Едіт Піаф «Non, J'eneregretterien» (Ковальчук, 2018). Дискусійною є доцільність вживання кальок, росіянізмів, що спотворюють українську мову, перетворюють на суржик; сленгу, який словникові дефініції визначають як нижчий за рівень стандартного мовлення освіченої людини, «нелітературну лексичну систему» (О. Селіванова). Інвективна лексика («Кутузов лаявся на всі заставки»), мовна мішанина (офігеть, карочі, очинь зря, сьоні, шото, кагби, астафьте, беспредел, спокуха (Вдовиченко, 2018), як і повязка на оці, – лейтмотивні деталі образу провідника котячого товариства забіяки Кутузова. До речі, щодо імплементації певних візій історії усучасне шкільне навчання, Кутузов є воєнним злочинцем, разом із Суворовим досяг успіху у каральних акціях на територіях поневолених націй, як-от знищенні кримсько татарської державності; залізом і кров'ю приєднував території до Російської імперії; його «подвиги» сьогодні надихають окупантів вести бойові дії проти незалежної України.

Проблемою є досягнення задекларованого в цілому для дисципліни програмного результату навчання (вчити школярів застосовувати систематизовані за «тематично-жанровим принципом» знання із української літератури) та щодо конкретного тексту «36 і 6 котів-детективів» (пояснювати особливості зумовленої змістом «форми художнього тексту», розуміти і застосовувати теоретико-літературне поняття «детективний твір» (Чумарна, Пастушенко, 2021). Сумнівний дидактичний сенс підходу М. Чумарної, Н. Пастушенко – пропонувати читати скорочено або уривок тексту, якщо цілком є пізнання жанру як системи домінантних і периферійних ознак. Припускають, що, «спробувавши» якнайбільше різних жанрів, учням буде простіше «відшукати свій», але це не сприятиме читанню вдумливого, з розумінням, не формуватиме «повноцінного уявлення про специфіку певних жанрів» (Пасько, Загідулліна, 2024). У підручнику для 5 класу «36 і 6 котів-детективів» визначено як «детективну повість», «детективну історію», «фантастичну оповідку»; має місце понятійна неузгодженість у змісті термінів: «детективна повість /.../ – це широко розгорнута байка», «детектив /.../ нагадує казку» (Чумарна, 2022). Не спрямована на усвідомлення концепції жанру система запитань і завдань, лише одне питання стосується «детективу»: «Хто з котів найкраще підходить на роль детективів-нишпорок?» (Чумарна, 2022). Інші запитання і завдання заохочують розказати про домашнього улюбленця; поцікавитися психологією, характером, звичками котів, ймовірністю дружби між тваринами «різних видів», подібністю поведінки котів і людей. Не вмотивоване домашнє завдання: «придумати власну «детективну» історію» (Чумарна, 2022). Для порівняння, четвертокласники також визначають текст і як «дитячий детектив», і «казкову повість», але учитель постійно спрямовує на визначення конкретизованих художньою практикою жанрових рис детективу («Чому книжку назвали детективом? Які книги є «справжніми детективами»? Доречні навчальні ситуації: складання асоціативного куща до слова «детектив», розгадування загадки із зашифрованими жанротвірними ознаками. За низкою дібраних для читання уривків можна простежити детективну сюжетну лінію. Вдалим є повідомлення факту із життєпису авторки про розігрування брата та спонукання разом вигадувати історії про «викрадені» іграшки (Ряба, 2023).

У підручнику для 5 класу про основну сюжетну таємницю («Хтось викрав їхні унікальні творіння – дряпопис») повідомляється у короткій статті про письменницю (Чумарна, 2022). Доцільно зачитати епізоди, які ілюструють схему детективу: злочин – дедуктивне розслідування – розкриття – покарання злочинця; визначити класичні складники детективного жанру. Відповідно дотрадиції (Е. По, А. Конан Дойль, А. Крісті та ін.) сюжет повісті починається із загадки (з кав'ярні зникли «вісім картин. Мали б залишитися, бодай обгорілі») (Вдовиченко, 2018), якою зацікавлюються 36 і 6 котів. Фабула твору – процес розслідування, що базується на системі доказів положення: цілком зловмисників були саме картини, підпал – відволікаючий маневр («зłodії були

певні, що вогонь знищить сліди злочину» (Вдовиченко, 2018). Перевіряються різноманітні версії («Кожен висував першу-ліпшу версію» (Вдовиченко, 2018) та підозрювані (відвідувачі кафе, телевізійники, глядачі відзнятого ролика). Герої-детективи не є професіоналами, тимчасово «вільні» від роботи танцюристів, коти змушені «розкрити талант детективів-нишпорок» (Чумарна, 2022): уміння спостерігати, узагальнювати, керуватися як фактами, так і інтуїцією («А на котячій інтуїції?» (Вдовиченко, 2018), успішно розкривають «справу». Одним із проникливих слідчих є Яків, якого Стас характеризує: «ти наче слідчий з особливо важливих справ. Допит мені влаштував» (Вдовиченко, 2018). Персонаж Коментатор-Чорний кіт у цій частині сиквелу відповідає типу героя – супутника детектива, оповідача і коментатора подій. Започаткований зачинателем детективного жанра Е. По конфлікт та суперництво між нишпоркою-любителем і поліцейським у творі відсутній, хіба що недолюбленими є персонажі-люди (пожежники, Стас із Олесем), які, окрім «замикання в електропроводці», «кінших версій не розглядають» (Вдовиченко, 2018). Учням буде цікаво дізнатися «тонкощі» (Voileau-Narcejac) національної специфіки детективу: французи надають перевагу поліцейським, англійці – нишпоркам, які є джентльменами. Зачитати епізоди обшуків будинків у пошуках своїх картин; коти долають спокуси узяти чуже, хоч би їжу: «Ми чесні нишпорки! Нам чужого не треба» (Вдовиченко, 2018). Поведінкові моделі котів-детективів передбачувані: Хук і Джеб імітують героїв кінодетективів («чорні окуляри/.../капельюхи /.../ у газетах зробили дірки. Щоб нічого й нікого не прогавити. А збоку здаватиметься, що ми занурені у читання»; всі залучені до «розслідування», висувають «версії», опитують свідків, шукають «зачіпки»; проводять «слідчий експеримент», реконструкцію ситуації злочину (Вдовиченко, 2018). Читання й інтерпретація детективів не лише сприяє усвідомленню універсальних цінностей, на яких побудовані суспільні закони й норми, важлива для розуміння й застосування типових формально-логічних елементів (гіпотези, версії, докази); є можливістю працювати над оприлюдненим у Національному звіті результатів PISA-2022 з читання зауваженням щодо нерозвиненості здібностей наших школярів – аналізувати, систематизувати факти, формувати логічні висновки.

Приклади ілюстрування риси детективу із підручника («занурює у вир напруги, інтриги, цікавості» (Чумарна, 2022): сюжетні ходи «перемовин на моторошному звалищі старих машин за містом», «підвальної експедиції», розшифрування таємничого листа, напису на дощечках, загадкового малюнка; помилково підозрювана людина (Лариса). Притаманна класичному детективу ігрова стихія пов'язана зі сценами переодягання (Голоти і Кутузова в котопса, Хука і Джеба в кіногероїв французьких детективів); низкою персонажів-двійників (Коментатор-Чорний кіт – Базікало Чорний Джек, кіт Бровчик – пес Бровко, Лисий Кіт – кішка-сфінкс Баронеса); театралізацією (побудова дії за кінематографічним принципом монтажу, розгортання історій мить за миттю, наче в яві драматичного твору, зримості рухів, жестів персонажів, залучення

різних форм монологічного, діалогічного висловлювання). Ефект зображальності посилюють вдалі ілюстрації Н. Гайди. У детективі підсумок слідства – з'ясування особистості злочинця його мотивів. Гугуратеж злочинець-аматор, організовуючи злочин, проявляє креативність («людина зробила це чужими /.../ лапами» (Вдовиченко, 2018). Слушно, що «психологія» злочинця не розкривається, єдина деталь – він не жалкує про свої вчинки. «Покарання» Гугури – втрата бажаного і самотність («на горбочку кусає губи невтішний Гугура» (Вдовиченко, 2018).

З-поміж порушень «неписаних законів» детективщика, унормованих критиками й майстрами детективного жанру (Boileau-Narcejac, S.S. VanDine, R.Кнох): «мобілізування» для розкриття таємниці більше одного «героя дедукції» – значить порушити логіку розповіді, розпорошити увагу читача, дезорієнтувати, з яким суперником він змагається в аспекті дедуктивних висновків; наділення персонажів-детективів «харизмою» (К. Холод), «хистом і вродою» (В. Агєєва) – індивідуалізація у творенні образів жанру детективу не притаманна; введення любовної лінії («А Стас і Лариса /.../ тримаються за руки» (Вдовиченко, 2018). Гугура у тексті – нецікавий, непомітний персонаж, вводиться майже наприкінці повісті, тоді, як злочинцем має виявитися хтось, згаданий на початку твору, за думками якого читачу дозволено стежити. Розгадка не є очевидною, щоб читач міг передбачати подальший хід подій, проявляти тямущість, натомість він змушений лише слідувати за автором. Цей прийом видає невірного письменника, за Буало-Нарсежаком, як і гумор, смішне й комічне у детективі.

У підручнику твір тлумачиться насамперед як повчальна «широко розгорнута байка», з якою, очевидно, пов'язане «обговорення прихованого змісту твору, основної ідеї» (Чумарна, 2022). Хоч авторка обирає не лише художню форму втілення, а й публіцистичні засоби, «вплітаючи» в архітектоніку твору логічно чіткі, однозначні висновки, сентенції: «Вчити дітей треба легко й ненав'язливо», «З будь-якого безвихідного становища завжди є вихід», «Коли справді потрібна допомога, не соромно про неї й попросити» (Вдовиченко, 2018). Головні персонажі – тварини, ніби втілюють соціальні ролі, «стратифіковані» за кольором, місцем народження, статтю, віком, постійно ототожнюються з людьми («група», «клас», «товариство», «спільнота») як щось структуроване, організоване, взаємопов'язане, протиставлене деструктивній «юрбі». Але «герої», коти, собаки, мають алегоричне значення, як у казках, в яких під образами звірів розуміються не люди, а самі звірі. «Казковим» є мотив співжиття звірів, звірів та людей (епізод спільності «двоногих і чотирилапих» у післямові). Показуючи людей через кут зору тварин, наче крізь збільшене скло, авторка застерігає, що людина часто втрачає свою сутність – людяність (історії Жоржинок, Баронеси, Ля Сосиса, яких господарі викинули, «забули», переїждючи). Зачитати монологи котів про дошкулий голод, мрії про «людську сім'ю»; епізоди про ненависть, жорстокість людей до тварин (Вдовиченко, 2018).

Вмотивоване визначення жанру «повість» (Агеєва, 2015), яку характеризують: розгортання сюжету головною лінією (пошуки зловмисника) та низкою побічних (роду Лариси, зграї 99 і 9 собак та ін.); велика кількість і поглиблене змалювання персонажів; загострена проблематика (безпритульності); порушення питань моралі, етики, культури, соціальних тощо; охоплення широкого кола явищ життя, побуту (*висміювання* міщанського світу в епізодах колекціонування яскравих коробок із-під їжі, «сенсу» міського «життя» у «смаженні рибки», читанні, спанні, сміхові, сварках, митті посуду тощо); інтегрованість у мистецький твір особи письменника, наприклад, дещо нелогічне завершення детективної лінії підпалу кав'ярні утвердженням радянських цінностей, переваг колективної співпраці, «пролетарського» морального підходу до грошей.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Дидактико-методичний потенціал нової модельної програми М. Чумарної, Н. Пастушенко – в оригінальності текстових позицій, урахуванні щодо дібраних творів навчальних інтересів сучасних учнів, відображенні інтегрованого підходу до освіти, спрямуванні здобувачів освіти на формування загальних умінь і предметних компетентностей, зокрема розуміння «жанрово-видової різноманітності творів». На прикладі твору Г. Вдовиченко «36 і 6 котів-детективів» обґрунтовано, що не сприяє розумінню учнями концепції жанру детективу: пропозиція укладачів програми читати твір скорочено, проблеми доступності для прочитання повністю, *відповідності віку читачів-п'ятикласників*; інформаційної надлишковості (дублювання в програмах); понятійна неузгодженість у змісті літературознавчих термінів, непродуманість системи запитань і завдань у шкільному підручнику; критичні зауваження щодо естетичної якості твору. Тож певною мірою мають рацію аналітики чинних модельних програм з української літератури (Пасько, Загідулліна, 2024) щодо формального характеру реформи. Подальшого дослідження потребує проблема педагогічних шляхів формування теоретико-літературного поняття «детектив» у 7-8 класах (Заболотний, 2023), практичного досвіду аналізу програмових детективних повістей А. Кокотюхи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Агеєва, В. (2015). *Тридцять шість і шість чи сорок два?* URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/10/151019_book_2015_review_ageeva_vdovychenko (дата звернення: 08.09.2024)

Вдовиченко, Г. (2015). *36 і 6 котів*. Львів: Видавництво Старого Лева. 136 с.

Вдовиченко, Г. (2018). *36 і 6 котів-детективів*. Львів: Видавництво Старого Лева. 144 с.

Ковальчук, О. (2018). *Котяча креативність намагається заповнити душевну пустку миготінням строкатої фігні*. URL: <https://varianty.lviv.ua/50496-36-i-6-kotiv-detektyviv> (дата звернення: 6.08.2024)

Пасько, І., Загідулліна, А. (2024). *Зміст освіти з української мови й літератури: які є програми для 5-9 класів та чи вдалося їх розвантажити*. URL: <https://nus.org.ua/articles/zmist-osvity-z-ukrayinskoyi-movy-j-literatury-yaki-ye-programy-dlya-5-9-klasiv-ta-chy-vdalosya-yih-rozvantazhyty-chasty-na-persha/> (дата звернення: 12.01.2024)

Ряба, Л. (2023). *Розробка уроку «Котячі пригоди»*. URL: <https://svitdovkola.org/files/um4/tema2/Tema-02-tigden-08-rozrobka-37.pdf> (дата звернення: 06.08.2024)

Чумарна, М. (2022). *Українська література: підручник для 5 кл. ЗЗСО. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан*. 182 с.

Чумарна, М., Пастушенко, Н. (2021). *Українська література. 5–6 класи для ЗЗСО: модельна навчальна програма*. URL: <https://mon.gov.ua/Navchalni.prohramy/2021Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetar.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Chumarna.Pastushenko.07.09.pdf> (дата звернення: 05.07.2024)

REFERENCES

Aheieva, V. (2015). *Trydtsiat shist i shist chy sorok dva?* [Thirty-six And Six or Forty-two?]. URL:

https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/10/151019_book_2015_review_ageeva_vdovychenko (data zvernennia: 08.09.2024)

Vdovychenko, H. (2015). *36 i 6 kotiv* [36 And 6 Cats.]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 136 s.

Vdovychenko, H. (2018). *36 i 6 kotiv-detektyviv* [36 And 6 Detective Cats]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 144 s.

Kovalchuk, O. (2018). *Kotiacha kreatyvnist namahaietsia zapovnyty dushevnu pustku myhotinniam strokatoi fihni* [Feline Creativity Tries to Fill the Spiritual Void with Flashes of Colorful Nonsense]. URL: <https://varianty.lviv.ua/50496-36-i-6-kotiv-detektyviv> (data zvernennia: 6.08.2024)

Pasko, I., Zahidullina, A. (2024). *Zmist osvity z ukraïnskoï movy y literatury: yaki ye prohramy dlia 5-9 klasiv ta chy vdalosia yikh rozvantazhyty* [The Content of Education in Ukrainian Language and Literature: What Are the Programs for Grades 5-9 and Whether They Have Been Unloaded]. URL: <https://nus.org.ua/articles/zmist-osvity-z-ukrayinskoyi-movy-j-literatury-yaki-ye-programy-dlya-5-9-klasiv-ta-chy-vdalosya-yih-rozvantazhyty-chasty-na-persha/> (data zvernennia: 12.01.2024)

Riaba, L. (2023). *Rozrobka uroku «Kotiachi pryhody»* [Developing the Lesson «Cat's Adventures»]. URL: <https://svitdovkola.org/files/um4/tema2/Tema-02-tigden-08-rozrobka-37.pdf> (data zvernennia: 06.08.2024)

Чумарна, М. (2022). *Ukrainska literature* [Ukrainian Literature]: pidruchnyk dlia 5 kl. ZZSO. Ternopil: Navchalna knyha–Bohdan. 182 s.

Чумарна, М., Пастушенко, Н. (2021). *Ukrainska literatura. 5–6 klasy dlia ZZSO: modelna navchalna prohrama* [Ukrainian Literature. Grades 5–6 for General Schools: Model Curriculum]. URL: <https://mon.gov.ua/>

Navchalni.prohramy/2021Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Chumarna.Pastushenko.07.09.pdf (data zvernennia: 05.07.2024)

INTERPRETATIVE MODEL OF THE DETECTIVE (ACCORDING TO THE LITERATURE PROGRAM OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL)

Natalia Romanyshyna

Doctor of Sciences (in Pedagogy),
Professor at the Ukrainian and Foreign Literature Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukrain
ORCID: 0000-0002-8408-3784,
e-mail: kul@rshu.edu.ua

Abstract. The interpretive model of Halyna Vdovychenko's detective story «36 and 6 detective cats» (studied according to the program of Ukrainian literature by M. Chumarnaia, N. Pastushenko in the 5th grade of NUS) is based on the definition of the genre-creating features of the detective story, novel, fable, fairy tale; combination of theoretical conclusions and the practice of literary analysis. A new work of art in the program is interpreted with the involvement of current knowledge, skills, attitudes that belong to a whole range of educational subjects (Ukrainian language, Foreign literature, Biology and Ecology, Economics, Financial literacy, History), students acquire the ability to argue reasoning about what they have read, citing examples from various specialties, spheres of life.

It is substantiated that reading and interpreting detective stories not only contributes to the awareness of universal values on which social laws and norms are built, it is important for the understanding and application of typical formal-logical elements (hypotheses, versions, proofs); is an opportunity to work on the comments published in the National PISA-2022 results report on reading about the under development of our schoolchildren's abilities to analyze, systematize facts, and form logical conclusions.

Does not contribute to the students' understanding of the concept of the detective genre: the proposal of the program compilers to read the work abbreviated, problems of accessibility for reading in full, appropriateness of the age of fifth-graders; information redundancy due to the same works (excerpts) in the programs; conceptual inconsistency in the content of terms, ill-conceived system of questions and tasks in the school textbook; critical comments on the aesthetic quality of H. Vdovychenko's detective story «36 and 6 detective cats». To a certain extent, the analysts of current model programs on Ukrainian literature are right about the formal nature of the reform.

Practical application of the content of the article: the development of innovative educational, methodological and literary support for the systematization of the study of Ukrainian literature, the organization aimed at achieving the specified educational results of the activity of students, in particular, in the current State Standard of basic secondary education of general skills: «perceive, analyze, interpret, critically evaluate information in artistic texts of various genres», including an explanation of experts' comments regarding non-compliance with the criteria of artistic and aesthetic perfection.

Keywords: «36 and 6 detective cats» by Halyna Vdovychenko, model program on Ukrainian literature, interpretation, detective story, genre-creating features.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2024 р.